

*dr hab. Marek Leszczyński, prof. UJK*¹

Zakład Ekonomiki Bezpieczeństwa

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Bezpieczeństwo jako globalne dobro publiczne w kontekście problemu państw upadłych

WSTĘP

Bezpieczeństwo jako przedmiot badań w ostatnich latach zyskało na popularności wśród przedstawicieli dyscyplin nauk społecznych. W ramach badań ekonomicznych badania nad bezpieczeństwem prowadzone są w obrębie jednej z ekonomik szczegółowych – ekonomice bezpieczeństwa. Zapewnienie bezpieczeństwa to jedna z podstawowych funkcji państwa, warunki jej spełnienia leżą w obszarze zainteresowania wspomnianej dyscypliny. Ostatnio ze względu na coraz większą liczbę tzw. państw upadłych badacze, m.in. J. Kleer [2015], wskazują, iż bezpieczeństwo stało się globalnym dobrem publicznym. Każdy człowiek ma prawo do poczucia bezpieczeństwa, mimo iż terytorium, na którym mieszka nie zawsze takie poczucie zapewnia. Powstawanie państw upadłych jest efektem silnej rywalizacji o zasoby (surowcowe, zasoby wody, technologii) przy słabościach instytucjonalnych organizmów państwowych. Powstaje więc pytanie zasadnicze, w jaki sposób i kto ma zapewnić bezpieczeństwo w warunkach erozji państw narodowych. W tym kontekście istotną rolę mają do odegrania instytucje ponadnarodowe takie jak ONZ, Unia Europejska czy NATO. Celem artykułu jest wskazanie na znaczenie bezpieczeństwa jako dobra publicznego (globalnego dobra publicznego) w warunkach niestabilności układów międzynarodowych i znaczących różnic rozwojowych skutkujących powstawaniem państw upadłych. Państwa upadłe w żaden sposób nie wywiązują się z podstawowych funkcji, nie posiadają kontroli nad własnym terytorium, są obiektem ataków międzynarodowych grup przestępczych, korupcji itp. Państwa upadłe stanowią istotny problem ekonomiczny i potencjalne zagrożenie dla bardziej rozwiniętej części świata. Istotne w tym kontekście staje się poszukiwanie alternatywnych metod poprawy sytuacji i bardziej sprawiedliwe kształtowanie procesów rozwojowych.

¹ Adres korespondencyjny: Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Wydział Prawa, Administracji i Zarządzania, ul. Świętokrzyska 21 A, 25-406 Kielce; e-mail: marekle@wp.pl.

Powojenny układ stosunków międzynarodowych zdominowany był przez rywalizację dwóch przeciwstawnych ideowo, politycznie i militarnie bloków. Rozpad systemu dwubiegunowego wbrew pokładanym przez część badaczy nadziejom nie przyczynił się do radykalnego zmniejszenia konfliktów zbrojnych. Ponadto uruchomione zostały procesy związane z globalizacją, które przyczyniły się do powiększania różnic rozwojowych (przy ogólnym postępie w walce ze skrajnym ubóstwem), a nowa architektura gospodarki światowej sprzyja eskalacji nierówności i napięć. Na dość dużą skalę zaobserwować można występowanie państw upadłych, które zagrażają wspólnocie międzynarodowej, generują katastrofy humanitarne i zmuszają ludność cywilną do migracji na wielką skalę. Występujące konflikty skłaniają do refleksji nad skutecznością zapewnienia bezpieczeństwa przez państwo i inne instytucje w warunkach globalizacji. Jako hipotezę przyjęto, iż w warunkach erozji państwa i słabości instytucjonalnych charakterystycznych dla terytoriów o niskim poziomie rozwoju ekonomiczno-społecznego dla zapewnienia bezpieczeństwa niezbędne są skoordynowane działania instytucji ponadnarodowych, w tym adekwatne programy rozwojowe.

BEZPIECZEŃSTWO JAKO DOBRO PUBLICZNE (GLOBALNE DOBRO PUBLICZNE)

Bezpieczeństwo traktowane jest w krajach rozwiniętych gospodarczo jako dobro publiczne, zaś teoria dóbr publicznych została stworzona i spopularyzowana przez Paula Samuelsona. „Zmiana zagrożeń bezpieczeństwa powoduje, że państwa chcąc zagwarantować swoim obywatelom bezpieczeństwo, w coraz większym stopniu muszą angażować się w gwarantowanie bezpieczeństwa poza granicą swojego państwa” [Żukrowska, 2011, s. 31].

Bezpieczeństwo jest przykładem dobra publicznego, o charakterze nierywalizacyjnym, z konsumpcji którego nie można wyłączyć żadnego członka danej zbiorowości. Decyzje o dostarczaniu dóbr publicznych są efektem wyborów publicznych i decyzji politycznych [Stachowiak, 2012, s. 42]. Bezpieczeństwo będąc dobrem publicznym posiada wspólne cechy z innymi dobrami zaliczanymi do tej kategorii, w tym m.in. użyteczność, jako miarę satysfakcji z konsumpcji. Dostarczenie bezpieczeństwa wymaga odpowiednich środków i związanych z nimi nakładów w czasie. Bezpieczeństwo jako dobro publiczne warunkuje także konsumpcję innych dóbr i usług, stanowiąc dobro podstawowe oraz jednocześnie będąc dobrem komplementarnym w stosunku do wartości objętych przedmiotowo zakresem bezpieczeństwa. Za dostarczanie i wytwarzanie bezpieczeństwa odpowiada państwo, w wymiarze instytucjonalnym. Warunkiem skutecznego kształtowania bezpieczeństwa jest suwerenność podmiotu, w tym przypadku państwa. „Mimo postępującej integracji i dynamiki tworzenia ugrupowań integracyjnych suwerenność pozostaje wyłącznym atrybutem państw i stanowi o istocie państwo-

wości. Nasilenie procesów globalizacji i fragmentacji wywołało pytania dotyczące możliwości i sposobów odpowiedzi na nowe wyzwania i zagrożenia w stosunkach międzynarodowych, w tym dotyczące suwerenności państwa. Dylemat ten odnosi się w głównej mierze do dalszego funkcjonowania międzynarodowego systemu opartego na państwach narodowych i ich zdolności do skutecznego działania w globalizującym się świecie, w rzeczywistości turbokapitalizmu” [Grącik-Zajackowski, 2011, s. 234]. Bezpieczeństwo coraz częściej traktowane jest w kategoriach globalnego dobra publicznego, ponieważ gospodarka staje się współzależna, zmieniają się zagrożenia, to coraz częściej patrzy się na bezpieczeństwo z perspektywy globalnej a nie tylko narodowej. Coraz powszechniej zaczyna przyjmować się, że konsumpcja pewnych globalnych dóbr publicznych przez jedne kraje, czy ich społeczeństwa nie może uszczuplać konsumpcji tych dóbr przez inne państwa. Chodzi tu o takie dobra jak [Żukrowska, 2011, s. 32–33]: woda, powietrze, pokój, zdrowie, prawo do nauki i wykształcenia, wiedzy, prawo do informacji, prawo do ludzkiego traktowania. „Globalne dobra są efektem powiązań i porozumień między co najmniej dwoma państwami, w sprawie korzystnych rozwiązań nie tylko samych podmiotów państwowych, ale i ich społeczeństw. Oznacza to, że w korzyściach uczestniczą państwa i pośrednio lub bezpośrednio również społeczeństwa tych państw, które mogą z nich korzystać zarówno jednostkowo, jak też zbiorowo” [Kleer, 2015, s. 185].

Tabela 1. Klasyfikacja dóbr przy użyciu kryteriów własności, konkurencji i wyłączości

Dobra konkurencyjne	Dobra podlegające wyłączeniu	Dobra niepodlegające wyłączeniu
	Dobra prywatne: żywność, ubranie, meble, sprzęt trwałego użytku	Ogólny zbiór zasobów/wspólne dobra publiczne: woda, powietrze, środowisko, rybołówstwo, łowiectwo
Dobra niekonkurencyjne	Dobra podlegające wyłączeniu (ekskluzywne, klubowe)	Dobra publiczne: obrona narodowa, zdrowie, nauka, przekaz radiowy i telewizyjny
	Dobra prywatne	Dobra publiczne

Źródło: [Żukrowska, 2011, s. 31].

Współcześnie bezpieczeństwo ma charakter dynamiczny, w dużym stopniu kształtowane jest przez procesy związane z globalizacją, denacjonalizacją państwa i nowymi wyzwaniami rozwojowymi. Rozpad świata dwubiegunowego, spowodował powstanie szeregu nowych układów w relacjach społecznych oraz w stosunkach międzynarodowych. Francis Fukuyama [Fukuyama, 2005, s. 10] w słynnym tekście o końcu historii ogłosił triumf systemu rynkowego i demokracji liberalnej. W istocie wydaje się, że nie ma alternatywy dla tej formy rozwoju społecznego i ekonomicznego, przy czym pojawiają się nowe okoliczności związane z procesami globalizacyjnymi, takie jak starcie cywilizacji, czy „wojna” kultur. Francis Fukuyama twierdzi, że „uwiad funkcji państwa w krajach biednych w coraz większym stopniu dotykać zaczyna świat rozwinięty” [Fukuyama,

2005, s. 11]. Jako terytoria, na których istnieją dysfunkcjonalne i słabe państwa F. Fukuyama wymienia Bałkany, Kaukaz, Bliski Wschód, Azję Środkową i Południową. Tego typu państwa znajdują się także na terytorium Afryki i Ameryki Południowej. Autor uważa, że warunkiem ładu światowego, stabilizacji i bezpieczeństwa jest budowa silnych państw narodowych. „Analiza przyszłości państw narodowych lub państw-narodów wymaga szerokiego spojrzenia poza państwo, ponieważ współczesne państwa poza władzą realizowaną na określonym obszarze wobec społeczeństwa ten obszar zamieszkującego, są uwikłane w różne zewnętrzne struktury polityczne. W związku z tym rozważania na temat przyszłości państwa narodowego wymagają analizy zmian, jakie zachodzą w ramach samego państwa (sił społecznych, ich interesów, priorytetów, dążeń, adaptacji do nowych wyzwań, relacji z innymi państwami i miejsca w międzynarodowych instytucjach politycznych i gospodarczych)” [Polakowska-Kujawa, 2006, s. 81].

PAŃSTWA UPADŁE W WYMIARZE SPOŁECZNYM I EKONOMICZNYM

Pojęcie państwa upadłego wprowadzono z początkiem lat 90. XX wieku, używając go dla określenia skutków kryzysu struktur państwowych. Państwo upadłe to podmiot, w którym nastąpił rozpad struktur systemu polityczno-prawnego, władza nie chce bądź nie potrafi zapewnić sobie i obywatelom stabilizacji, nie jest w stanie pełnić kontroli nad całością swojego terytorium oraz nie potrafi zapewnić podstawowych praw człowieka [Sulkowski, 2011, s. 276]. Postępujące procesy globalizacyjne powodują, iż dochodzi do swoistych paradoksów, z jednej strony następuje ogólny postęp w dostępie do dóbr podstawowych w krajach słabo rozwiniętych, a jednocześnie obserwujemy coraz większą liczbę państw dysfunkcyjnych i upadłych. Według danych Banku Światowego zwiększają się różnice dochodowe między państwami najbiedniejszymi i najbogatszymi (przy zmniejszaniu się rozmiarów globalnego ubóstwa). Poniższa lista dziesięciu krajów o największym zakresie ubóstwa obywateli pokazuje, iż częściowo pokrywają się one z państwami upadłymi, a czynnik ekonomiczny w dużym stopniu determinuje zagrożenie upadkiem państwa.

Kraj i odsetek obywateli żyjących w ubóstwie:

1. Haiti – 77%;
2. Gwinea Równikowa – 76,8%;
3. Zimbabwe – 72%;
4. Demokratyczna Republika Konga – 71,3%;
5. Suazi – 69,2%;
6. Erytrea – 69%;
7. Madagaskar – 68,7%;
8. Burundi – 66,9%;
9. Sierra Leone – 66,4%;
10. Wyspy Świętego Tomasza i Książęca – 66,2%.

Upadek państwowości to jedno z najpoważniejszych zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego we współczesnym świecie i jedna z głównych przyczyn kryzysów humanitarnych. Państwa upadłe, których główną cechą jest niezaspokajanie elementarnych potrzeb obywateli, a także niski poziom rozwoju gospodarczego, a ponadto ubóstwo i epidemie, są stałym elementem ich rzeczywistości [Roman, 2011, s. 113]. Do najważniejszych przyczyn upadku państw należy zaliczyć [Roman, 2011, s. 115–116]:

- dziedzictwo systemu kolonialnego, który negatywnie i destrukcyjnie wpływa na sferę społeczną, etniczną, kulturową i religijną;
- wyznaczanie granic państw pokolonialnych bez zwracania uwagi na tradycyjne etniczne podziały;
- demokratyzacja państw Trzeciego Świata na wzór europejski – wszelkie próby wprowadzenia europejskiej ideologii praw człowieka na grunt państw, gdzie istnieją odrębne kultury i brak jest tradycji demokratycznych. Powoduje to, że państwa, które z dotychczasowym systemem autorytarnym mogły pochwalić się względnym ładem, stawały się wskutek tych zmian źródłem wewnętrznych walk i niepokoїв;
- globalizacja niosąca ze sobą utratę autorytetu państwa i znaczne ograniczenie dotychczasowych funkcji państwa. Przekłada się na to, że część państw, zwłaszcza tych najsłabszych, nie potrafi zachować danej struktury i wpada w chaos, anarchię i typową wojnę domową.
- Powyższe problemy zdecydowanie przyczyniły się do znacznego zintensyfikowania procesu upadku niektórych państw. Istotne i widoczne natężenie tychże zjawisk było widoczne pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku i stało się charakterystyczne dla państw Trzeciego Świata, a przede wszystkim dla krajów Afryki Środkowej (zob. tabela 2).

Tabela 2. Porównanie rozwoju wybranych państw Afryki

	PKB <i>per capita</i> w dol. (2014 r.)	Ocena Freedom House (2015 r.)	Human Development Index (HDI) w 2014 r., na 187)	Ranking postrzegania korupcji (Transparency International 2014 r.)	Ranking wolności prasy (Reporterzy bez granic 2015, na 180)
Erytrea	1200	Niewolna (wśród 12 najgorszych)	182	166	180
Mali	625	Częściowo wolne	176	115	118
Gambia	1800	Niewolna	172	126	151
Nigeria	3300	Częściowo wolna	152	136	111
Somalia	600	Niewolna (wśród 12 najgorszych)	b.d	174	172

Źródło: [Niekontrolowane migracje do UE ..., 2015, s. 42].

Począwszy od 2006 roku zaczęto przyjmować pięć zasadniczych kryteriów opisujących państwo upadłe: 1) rząd nie sprawuje skutecznej kontroli nad swoim terytorium; 2) jego legitymizacja nie jest uznawana przez znaczną część społeczeństwa; 3) nie jest w stanie zapewnić w skuteczny sposób bezpieczeństwa wewnętrznego; 4) nie zabezpiecza obywatelom podstawowych świadczeń społecznych; 5) nie posiada rzeczywistego monopolu na użycie siły. W 2007 roku za podstawowe wyznaczniki upadku uznane zostały: niepokromiona korupcja, zachłanne elity, które zagarnęły władzę, brak rządów prawa oraz głębokie podziały etniczne i religijne. Z kolei w 2008 roku za jeden z najważniejszych przejawów państwa upadłego uznano nieumiejętność radzenia sobie z nagłymi stanami kryzysowymi, spowodowanymi czynnikami ekonomicznymi bądź katastrofami naturalnymi [Rybkowski, 2012, s. 18].

Tabela 3. Przykłady państw upadłych

Państwo	Główne przyczyny upadku
Afganistan	Wojny domowe, ingerencje zbrojne z zewnątrz, konflikty ideologiczne i etniczne
Demokratyczna Republika Konga	Wojny domowe, ingerencje zbrojne z zewnątrz, niejednorodność etniczna.
Haiti	Kryzysy gospodarcze, przeludnienie, przemoc polityczna, katastrofy naturalne
Somalia	Upadek dyktatury, wojny domowe, kryzysy ekologiczno-gospodarcze.

Źródło: [Klin, 2014, s.109].

POMOC PAŃSTWOM UPADŁYM

Badacze stosunków międzynarodowych są zgodni, iż pomoc dla państw upadłych i restytucja ich państwowości, a co za tym idzie – spełnianie podstawowych funkcji jest jednym z najpoważniejszych wyzwań dla wspólnoty międzynarodowej. Najpilniejsze działania dotyczą kwestii powstrzymania łamania praw człowieka oraz gwarancje socjalne ludności (minimalne standardy wynikające z koncepcji *human security*). Równolegle należy podjąć niezwłoczne działania zmierzające do zakończenia walk między różnymi stronami konfliktu. Pomoc państwom upadłym napotyka obiektywne trudności związane z rozpadem więzi społecznych i struktur mogących uczestniczyć w dystrybucji pomocy ekonomicznej i humanitarnej. W pierwszej fazie istotne są działania takich organizacji jak ONZ, które mogą obejmować [Sulkowski, 2011, s. 289]:

– diagnozę i podejmowanie decyzji o rozpoczęciu działań mających na celu wzmocnienie lub odbudowę państwa;

- ustalenie zakresu i formy działań pozwalających na skuteczne wprowadzenie koniecznych rozwiązań;
- decydowanie o konieczności użycia siły w trakcie działań,
- współpracę wyspecjalizowanych agend ONZ (UNCTAD, FAOWHO, UNDP, UNHCR) na rzecz koordynacji budowania państwowości;
- koordynowanie działań agend ONZ z działaniami innych państw, organizacji pozarządowych – NGO-sów, fundacji i stowarzyszeń;
- promowanie i wspieranie współpracy regionalnej nakierowanej na odbudowę państwowości;
- współpracę i koordynację wspólnych działań organizacji wojskowych (NATO) i organizacji regionalnych: Unia Afrykańska, Unia Europejska, Organizacja Państw Amerykańskich, Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Bank Światowy, Międzynarodowy Fundusz Walutowy itp.

Odbudowa struktur państwowych wymaga nie tylko działań krótkookresowych, ale także działań wieloletnich związanych ze wzmocnieniem funkcji politycznych, militarnych, ekonomicznych i społecznych państw. Służyć temu może przede wszystkim pomoc rozwojowa. Stosowana była ona jako instrument w okresie rozpadu systemu kolonialnego po drugiej wojnie światowej, jednak spotkała się ona z dużą krytyką ze względu na małą skuteczność. Strumień pomocy okazał się mało efektywny i w latach 80. XX wieku znacznie się zmniejszył. Zbiegło się to z dominacją paradygmatu neoliberalnego w ekonomii i kształtowaniu ekonomicznego porządku światowego. Obecnie, ze względu na nasilającą się krytykę globalizacji (w obecnej formie) występuje pilna potrzeba poszukiwania nowych instrumentów i narzędzi polityki rozwojowej. Część państw politykę rozwojową nadal traktuje jako narzędzie dominacji kierując się takimi motywami jak [Zajączkowski, 2012, s. 439]:

- tworzenie podstaw bardziej stabilnego i przewidywalnego dla stosunków międzynarodowych ładu;
- promowanie demokracji i ochrony praw człowieka lub danego modelu rozwoju;
- rozwiązywanie problemów mogących w przyszłości negatywnie wpłynąć na rozwój społeczno-gospodarczy i stabilizację polityczną w świecie lub danym regionie;
- zwiększenie pozycji politycznej donatora w stosunkach międzynarodowych;
- stworzenie wokół donatora bloku państw (sojuszników), który byłby zdolny do wypracowania jednolitego stanowiska w kwestiach polityki międzynarodowej.

Podejście takie budzi uzasadnioną krytykę, ponieważ traktowane jest jako przejaw neokolonializmu i uzależniania pod pretekstem pomocy rozwojowej. Efekty takich działań mogą być z goła odwrotne od zamierzonych, powodując zmniejszanie zaufania do państw Zachodu. Według reprezentantów nowej szkoły myślenia dla wprowadzenia krajów rozwijających się na ścieżkę trwałego rozwoju gospodarczego konieczne było spełnienie następujących warunków: ścisłe skorelowanie wzrostu gospodarczego z otwarciem gospodarki narodowej na zewnątrz,

optymalna alokacja zasobów jest możliwa tylko w warunkach rynku światowego poddanego presji konkurencyjnej, rozwój będzie tym szybszy, im bardziej będzie on społecznie akceptowalny, czyli konieczne jest przestrzeganie demokratycznych procedur [Piasecki, 2008, s. 227]. W działaniach zapobiegających rozrostowi problemu państw upadłych warunkiem koniecznym jest wzmocnienie dystrybucji bogactwa, ale przede wszystkim poprzez oddziaływanie o charakterze endogenicznym. Wśród katalogu tych działań niezbędne jest niwelowanie braków o charakterze instytucjonalnym, wzrost dostępności dóbr publicznych (globalnych dóbr publicznych) takich jak bezpieczeństwo, edukacja, usługi ochrony zdrowia, infrastruktura. Obecnie podstawową barierą jest skrajne ubóstwo, niedożywienie i niedostatek w dystrybucji podstawowych zasobów niezbędnych do przetrwania jednostki i społeczeństwu. W tym kontekście sama dystrybucja dóbr finalnych (w tradycyjnym rozumieniu pomocy rozwojowej) pogłębi tylko problemy, ponieważ paradoksalnie przyczyni się do eskalacji nierówności. Działania związane z poprawą funkcjonowania instytucji publicznych (a niekiedy stworzenia ich podstaw), ograniczeniem korupcji, przestępczości i przemocy wraz z zapewnieniem dostępu do elementarnej edukacji i ochrony zdrowia jest warunkiem nowego podejścia do pomocy rozwojowej. Tylko długotrwałe tworzenie podstaw rozwoju z poszanowaniem tradycji i odmienności kulturowej, etnicznej, religijnej obszarów zagrożonych zjawiskiem „państwa upadłego” daje szansę na powstrzymanie eskalacji niepokojów, fali niekontrolowanych migracji i przemocy w skali międzynarodowej.

BIBLIOGRAFIA

- Fukuyama F., 2005, *Budowanie państwa. Władza i ład międzynarodowy w XXI wieku*, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań.
- Grącik-Zajaczkowski M., 2011, *Suwerenność w warunkach globalizacji [w:] Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*, red. K. Żukrowska, IUSatTAX, Warszawa.
- Kleer J., 2015, *Dobra publiczne: wczoraj – dziś – jutro*, PTE, Warszawa.
- Klin T., 2014 *Państwa upadłe [w:] Organizacje międzynarodowe w działaniu*, red. A. Florczak, A. Lisowska, OTO Agencja Reklamowa, Wrocław.
- Niekontrolowane migracje do UE*, 2015, red. P. Sasan, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa.
- Piasecki R., 2008, *Ekonomia rozwoju wobec problemów nędzy i nierówności społecznych na świecie*, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym”, Vol. 11, nr 1.
- Polakowska-Kujawa J., 2006, *Perspektywy państwa narodowego w kontekście globalizacji i integracji [w:] Współczesna Europa w Procesie zmian*, red. J. Polakowska-Kujawa, Wyd. Difin, Warszawa.
- Roman Ł., 2011, *Państwa upadłe jako zagrożenie bezpieczeństwa na początku XXI w.*, „Obronność”, nr 3.

- Rybkowski R., 2012, *Komu potrzebne są państwa upadłe* [w:] *Problem upadku państw w stosunkach międzynarodowych*, red. A. Mania, R. Kłosowicz, Wyd. UJ, Kraków.
- Stachowiak Z., 2012, *Teoria i praktyka mechanizmu bezpieczeństwa ekonomicznego państwa. Ujęcie instytucjonalne*, AON, Warszawa.
- Sulkowski P., 2011, *Państwa upadłe a bezpieczeństwo* [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*, red. K. Żukrowska, IUSatTAX, Warszawa.
- Zajączkowski K., 2012, *Geoekonomiczny kontekst pomocy rozwojowej* [w:] *Geoekonomia*, red. E. Haliżak, Wyd. Scholar, Warszawa.
- Żukrowska K., 2011, *Pojęcie bezpieczeństwa* [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*, red. K. Żukrowska, IUSatTAX, Warszawa.

Streszczenie

Bezpieczeństwo jako przedmiot badań w ostatnich latach zyskało na popularności wśród przedstawicieli dyscyplin nauk społecznych. W ramach badań ekonomicznych badania nad bezpieczeństwem prowadzone są w obrębie jednej z ekonomik szczegółowych – ekonomie bezpieczeństwa. Zapewnienie bezpieczeństwa to jedna z podstawowych funkcji państwa, warunki jej spełnienia leżą w obszarze zainteresowania wspomnianej dyscypliny. Ostatnio ze względu na coraz większą liczbę tzw. państw upadłych badacze m.in. J. Kleer [2015] wskazują, iż bezpieczeństwo stało się globalnym dobrem publicznym. Każdy człowiek ma prawo do poczucia bezpieczeństwa, mimo iż terytorium, na którym mieszka nie zawsze takie poczucie zapewnia. Powstawanie państw upadłych jest efektem silnej rywalizacji o zasoby (surowcowe, zasoby wody, technologii) przy słabościach instytucjonalnych organizmów państwowych. Powstaje więc pytanie zasadnicze w jaki sposób i kto ma zapewnić bezpieczeństwo w warunkach erozji państw narodowych. W tym kontekście istotną rolę mają do odegrania instytucje ponadnarodowe takie jak ONZ, Unia Europejska czy NATO. Celem artykułu jest wskazanie na znaczenie bezpieczeństwa jako dobra publicznego (globalnego dobra publicznego) w warunkach niestabilności układów międzynarodowych i znaczących różnic rozwojowych skutkujących powstawaniem państw upadłych. Państwa upadłe w żaden sposób nie wywiązują się z podstawowych funkcji, nie posiadają kontroli nad własnym terytorium, są obiektem ataków międzynarodowych grup przestępczych, korupcji itp. Państwa upadłe stanowią istotny problem ekonomiczny i potencjalne zagrożenie dla bardziej rozwiniętej części świata. Istotne w tym kontekście staje się poszukiwanie alternatywnych metod poprawy sytuacji i bardziej sprawiedliwe kształtowanie procesów rozwojowych.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, dobra publiczne, państwa upadłe

Security as a global public good in the context of the problem of failed states

Summary

Security as the subject of studies has gained popularity among the representatives of social science disciplines in recent years. Within the framework of economic studies, the studies over security are conducted within one of the specific economy – security economy. Security guarantee is one of the basic functions of the state and the conditions of its accomplishment lie in the area of interest of the discipline mentioned. Recently, because of the growing number of so called failed states, researchers such as J. Kleer [2015] point out that the security has become the global public

good. Each human has a right to feel secure, although such security is not always provided by the particular inhabited territory. Development of failed states is the effect of strong competition for the resources (such as raw materials, water resources, technology) by the weaknesses of institutional state systems. As a result, the fundamental question arises of how and who is going to provide security in the conditions of erosion of national states. In this context, the transnational institutions such as United Nations, European Union or NATO have a significant role. The aim of the article is to show the meaning of security as a public good (a global public good) in the conditions of instability of international systems and considerable developmental differences which result in arising of failed states. These states do not perform their basic functions in any way, they do not have control over their own territory and are the subject to attacks of international criminal groups, corruption and the like. Failed countries constitute a significant economic problem and a potential threat for the more developed part of the world. In this context, it is crucial to seek for alternative methods of improving the situation and fairer formation of developmental processes.

Keywords: security, public goods, failed states

JEL: F63, F52